

Språk- och kommunikationsplan

för Ljusdals kommuns förskolor

LJUSDALS KOMMUN

Antagen 2024

Innehåll

Inledning.....	3
Språket bär tanken.....	3
Språket utvecklar relationerna	3
Demokrati kräver språk	3
Språk- och kommunikationsplanens funktion	3
Lära genom undervisning	4
Språk och kommunikation är beståndsdelarna	5
Alla ansvarsnivåer bidrar	6
Nämnd	6
Förvaltning och huvudman.....	6
Rektor	6
Förskollärare och barnskötare	6
Undervisningens innehåll i Ljusdals kommuns förskolor.....	7
Högläsning och samtal – språklig och kommunikativ förståelse	7
Begyynnande läs- och skrivutveckling – litteracitet	7
Metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd – språkets tekniska sida.....	7
Flerspråkighet och mångfald	7
Samverka med och utbilda vårdnadshavarna	8
Uppföljning och utvärdering av lärandet.....	9
Förvaltningens utvärdering samt återrapportering till nämnden	9
Rektors uppföljning och återrapportering till förvaltningen	9
Förskollärares och personalens uppföljning samt återrapportering till rektor	9
Pedagogens formativa utvärdering och dokumentation tillsammans med barnen.....	9
Bilaga A. Undervisning som varje barn ska möta i förskolan.....	10
Bilaga B. Uppföljning och utvärdering på central nivå	12
Bilaga C. Kartläggning av språkdomäner	13
Bilaga D. Begreppsförklaringar – språkets byggstenar	14
Referenser	15

Inledning

Språk och kommunikation som undervisningsområden är särskilt viktiga för barn i förskolan.

Språket bär tanken

Språk och ordförråd är nödvändiga för att barnet ska kunna utveckla sitt tänkande – språk och tanke hör nära samman. För att kunna ställa frågor, analysera, problemlösa och utveckla sitt tänkande, kommer barnet efter hand att behöva ett utvecklat språk. Språket har därmed en särställning eftersom det är en förutsättning för lärande och tänkande inom alla läroplanens och livets olika områden.

Språket utvecklar relationerna

För att kunna utveckla goda och starka relationer, behöver barnet ett språk så att det kan uttrycka önskningar, behov och sin vilja. Språket stärker alltså relationsskapandet, den sociala kompetensen och att barnet utvecklar en stark och positiv identitet i kommunikation med andra.

Demokrati kräver språk

I skollagen (SFS 2010:800) slås fast att barnen ska ges kompetenser som gör att de aktivt kan delta i demokratin. Ett sådant deltagande förutsätter goda språk- och kommunikationsfärdigheter. Att få del av språkundervisning, är alltså en del av att erövra de grundläggande demokratiska rättigheterna. Det stimulerar också barnens förståelse för att olika erfarenheter, språk och kulturer berikar.

Språk- och kommunikationsplanens funktion

Den här planen togs fram i samband med att förskolan i Ljusdal år 2024 påbörjade ett flerårigt utvecklingsarbete, *Undervisningslyftet i förskolan*. Planen beslutades av Utbildningsnämnden i Ljusdals kommun 2024 och gäller kommunala förskolor. Den styr därmed det pedagogiska arbetet för samtliga anställda. Språk- och kommunikationsplanen implementeras genom undervisningslyftet 2024–2026.

Språk- och kommunikationsplanen utgår från de mål och riktlinjer som beskrivs i förskolans läroplan, *Lpfö 18*. Planen har utarbetats med stöd av forskning. Den anger den undervisning i språk och kommunikation som barnen i Ljusdals kommunala förskolor ska möta under sin förskoletid samt hur det språkliga och kommunikativa lärandet följs upp och utvärderas. Planen tydliggör också ansvaret för det språkutvecklande arbetet för nämnd, förvaltningsledning, rektorer, förskollärare och barnskötare.

Lära genom undervisning

Lärande är de kognitiva processer som sker inom barnet när det lär sig, utvecklas och förstår något nytt. *Undervisning* är enligt Skollagen (SFS 2010:800) de målstyrda aktiviteter som en behörig förskollärare initierar i en barngrupp för att åstadkomma det lärande som beskrivs i läroplanen. Förskolläraren bär ansvaret för att undervisningen planeras så att den leder till lärande. Även andra pedagoger genomför undervisning.

Sammanhanget mellan lärande och undervisning illustreras i bild 1.

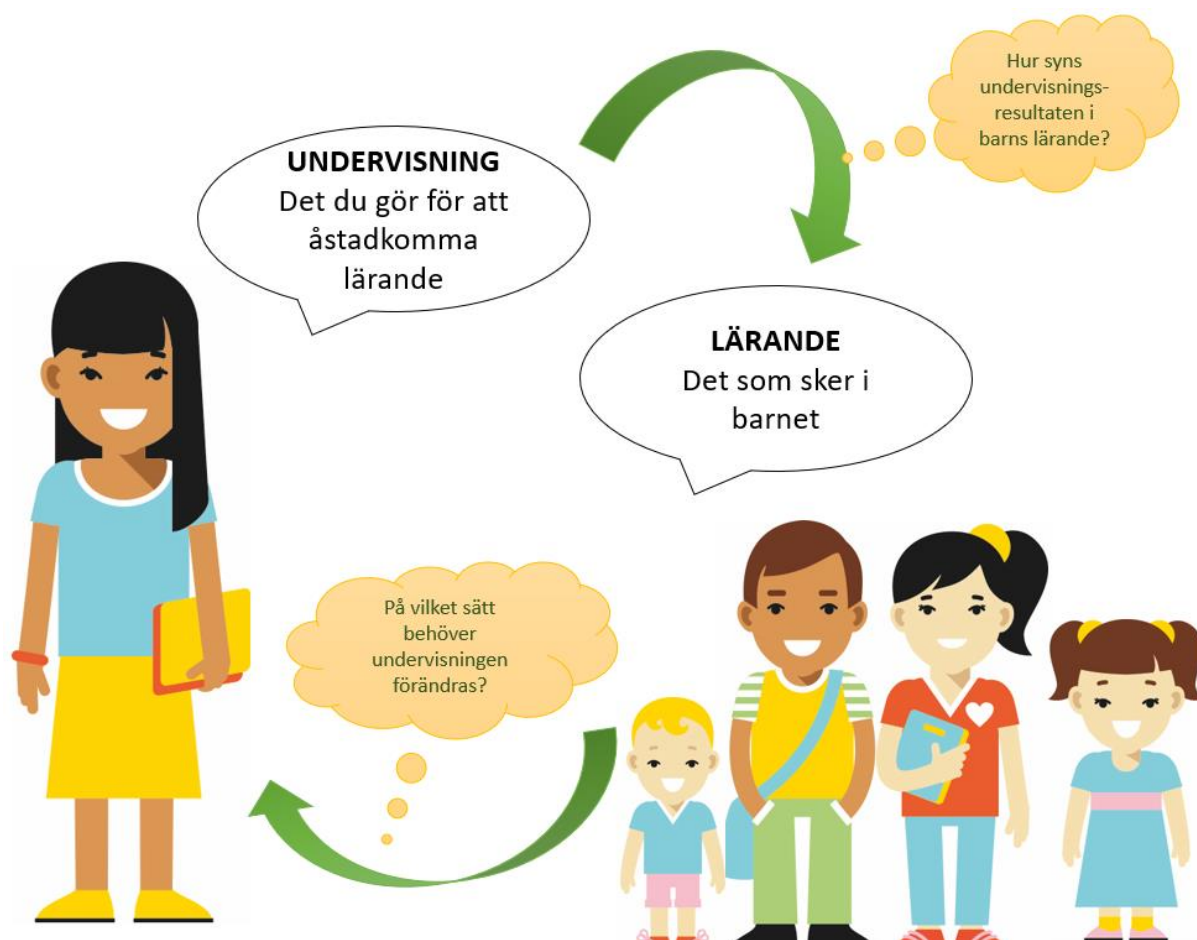

Bild 1. Sambandet mellan undervisning och lärande. Bild Ann S. Pihlgren.

För att kunna avgöra om undervisningen resulterar i lärande, behöver pedagogen observera och analysera lärandet i barngruppen och hos enskilda barn: "Hur syns undervisningens resultat i barns lärande?" Analysprocessen påverkar pedagogens fortsatta planering: "På vilket sätt behöver undervisningen förändras?" Undervisningen revideras alltså utifrån de behov som finns i barngruppen. Om alla barn förstår och greppar innehållet, behöver pedagogen fundera över hur barnen ska utmanas till nästa steg i lärandet. Om ingen förstår eller greppar innehållet, behöver sättet att undervisa förändras så att undervisningen leder till lärande. Om en eller flera barn inte lär sig, behöver pedagogen reflektera över vilka förändringar som fortsättningsvis krävs i undervisningen för att alla ska lära sig och vilka särskilda insatser som kan krävas för dessa barn.

Språk och kommunikation är beståndsdelarna

Språklig kompetensutveckling förutsätter att barnet gradvis behärskar alltmer av språkets system och efter hand kan använda språket i kommunikation. Det är alltså två huvudområden som är beroende av varandra för att skapa ett funktionellt språk:

- Förståelse för språkets system
- Förmåga till kommunikation.

Dessa två huvudområden kan i sin tur brytas ned i mindre byggstenar, se bild 2. Varje byggsten representerar kunskap som barnet behöver erövra för att kunna organisera och använda språket (jfr. Bachman & Palmer, 1996). I bilden ges exempel på undervisningsaktiviteter som utvecklar kunskapen.

Språk Organisatorisk kompetens Kunskap om språksystemet		Kommunikation Kunskap om språkanvändning Pragmatisk kompetens	
Fonologi Rim, ramsor och sånger	Pseudo- logografisk-alfabetisk - ortografisk läsning Läsa symboler, ordbilder, bokstäver och ord	Kognitiv utveckling Sätta ord på tankar och upplevelser	Icke-verbal kommunikation Mimik, gester och kroppsspråk
Prosodi Rytm, melodi, betoning och uttal	Pseudo- logografiskt-alfabetiskt-ortografiskt skrivande Rita, klottra, skriva språkljud	Litteracitet Böcker, berättande, texter och drama	Pragmatik – interaktion Samspel och dialog
Ordförråd, begrepp Ordförråd, ordlekar och begrepp	Syntax Berätta, återberätta och föra monolog	Analys och tolkning Lyssna, tolka och analysera	Perception Uppmärksamhet

Bild 2. Byggstenar som barnet behöver för att utveckla språklig och kommunikativ kompetens (jfr. Pysslingen, 2022/2023).

Till vänster (gul kolumn) finns kunskaper om språksystemet. Till höger (mörkare orange kolumn) finns kunskaper om språkanvändning. De två mittenkolumnerna är förenklat en blandning av språklig och kommunikativ kompetens. I språkanvändande och undervisningen vävs delarna samman till en funktionell helhet. Begreppen förklaras översiktligt i bilaga D.

Alla ansvarsnivåer bidrar

Alla ansvarsnivåer i Ljusdals kommun bidrar till att barn i förskolan utvecklar språkliga och kommunikativa förmågor.

Nämnd

Utbildningsnämnden beslutar om språkplan som anger ramarna för arbetet. Nämnden följer det språk-utvecklande arbetet genom det systematiska kvalitets- och bokslutsarbetet.

Förvaltningsledning och huvudman

Förvaltningsledning och huvudman anger riktningen för de insatser som krävs inom hela förvaltningen för att språkplanens mål ska nås, samt skapar ramar för och följer på förvaltningsnivå upp och utvärderar resultaten av undervisningen genom det systematiska kvalitets- och bokslutsarbetet.

Förvaltningsledning och huvudman skapar organisatoriska förutsättningar för att rektorerna ska kunna utveckla och säkerställa språkundervisningens kvalitet på förskolorna utifrån skollag, läroplan och kommunens språk- och kommunikationsplan. Förvaltningsledning och huvudman kompetensutvecklar rektorer och övergripande förvaltningsfunktionärer så att de kan leda respektive stötta det språk-utvecklande arbetet.

Förvaltningsledning och huvudman tillser att arbetet grundas i vetenskap och beprövad erfarenhet.

Rektor

Rektor genomför språkplanen på respektive förskola. Rektor utformar en lokal plan som anger de extra insatser som krävs på enheten för att målsättningarna ska nås samt hur rektor på lokal nivå följer upp och utvärderar resultatet av undervisningen under arbetsårets gång.

Rektor organiserar förskolans resurser så att planering, tid och kompetenser samverkar för att utveckla alla barns språk. Rektor ser till att personalen har kompetens för det språkutvecklande uppdraget. Rektorerna samordnar specialpedagogernas stöttande insatser och deras kompetensutveckling.

Förskollärare och barnskötare

Pedagogernas tillitsfulla samspel med barnen och medvetna val i undervisningen skapar de bästa förutsättningarna för varje barns språkliga och kommunikativa utveckling. Det finns inga enstaka, säkra genvägar för att utveckla barns språk. I stället krävs systematisk och återkommande undervisning med flera olika metoder.

Förskolläraren leder arbetslaget så att systematisk och återkommande undervisning sker på vetenskaplig grund och utifrån beprövad erfarenhet, är planerad, följs upp och utvärderas. Förskolläraren leder arbetslaget i kollegialt lärande för att utveckla och förbättra undervisningen.

Barnskötaren utvecklar barnens förmåga till språk och kommunikation, den egna förmågan att undervisa. Barnskötaren följer fortlöpande upp och utvärderar resultaten av undervisningen.

Undervisningens innehåll i Ljusdals kommuns förskolor

För att alla barn i Ljusdals kommuns förskolor ska kunna erövra de kunskaper som synliggörs i bild 2, krävs en god kvalitativ undervisning, som omfattar tre övergripande undervisningsområden:

- Högläsning och samtal – språklig och kommunikativ förståelse
- Begynnande läs- och skrivutveckling – litteracitet
- Metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd – språkets tekniska sida.

Varje område innehåller undervisningsaktiviteter som sker med regelbundenhet och systematik i barngruppen på samtliga förskolor. Två ytterligare undervisningsområden är flerspråkighet och samverkan med och utbildning av vårdnadshavare. Respektive förskolas lokala språkplan anger årsplanering och aktivitetsplanering för samtliga av dessa fem områden och andra undervisningsaktiviteter som leder till fördjupad språk- och kommunikationsutveckling i den aktuella barngruppen.

Högläsning och samtal – språklig och kommunikativ förståelse

Högläsning leder till språklig och kommunikativ förståelse när den kopplas till samtal om och tolkning av text, bild och innehåll. Följande byggstenar i bild 2 berörs: kognitiv utveckling, litteracitet, analys och tolkning, icke-verbal kommunikation, pragmatik och interaktion samt perception.

Varje barn möter under sin tid i förskolan högläsning med samtal varje dag. De områden som barnet ska möta i den dagliga undervisningen specificeras i bilaga A. Varje barn besöker regelbundet biblioteket. Förskolans pedagoger samarbetar med biblioteket för att komplettera förskolans bokutbud.

Begynnande läs- och skrivutveckling – litteracitet

Barnet behöver förstå innehåll och funktion hos läst och skriven text samt hur text kan användas för att kommunicera och ta sig fram i det omgivande samhället – litteracitet. Följande byggstenar i bild 2 berörs: pseudo- logografisk- alfabetisk-ortografisk läsning och skrivande, syntax, kognitiv utveckling, litteracitet, pragmatik och interaktion.

Varje barn möter under sin tid i förskolan möjlighet till eget läsande och skrivande varje dag. Varje barn deltar i gemensam kollaborativ textproduktion och efterbearbetning minst två gånger varje vecka. Den miljö och de områden som barnet möter i undervisningen specificeras i bilaga A.

Metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd – språkets tekniska sida

Med metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd avses den tekniska sidan av språket, viktiga förutsättningar för att kunna läsa och skriva. Följande byggstenar i bild 2 berörs: ordförråd, begrepp, prosodi och fonologi.

Varje barn ska under sin tid i förskolan möta metaspråklig undervisning och undervisning om ordförråd minst en gång i veckan. De områden som barnet ska möta i undervisningen specificeras i bilaga A. Det kan ske genom att förskolan använder en färdig arbetsgång som exempelvis *Före Bornholmsmodellen* eller att undervisningen planeras över året med ovanstående innehåll.

Flerspråkighet och mångfald

Att vara flerspråkig, det vill säga att kunna använda sig av flera språk och kulturella uttryck, är en tillgång, både för lärande och tänkande. Forskning visar att barn utan svårighet kan lära sig flera språk samtidigt. De metoder som gäller för alla andra barn, och som beskrivs i de övriga områdena i bilaga A, är språkutvecklande även för flerspråkiga barn.

Alla barn ska i förskolans miljö känna igen sin identitet, vardag och kultur genom att möta bilder, föremål och sitt modersmål muntligt, skriftligt och i högläsning på ett sätt som visar att de olika språken

och kulturella uttrycken är resurser i lärandet. De områden som barnet ska möta i undervisningen specificeras i bilaga A.

Samverka med och utbilda vårdnadshavarna

Barnens familjer är viktiga resurser för att barnet ska utvecklas och lära sig. Barn kommer att läsa i högre grad om de har föräldrar som högläser för dem, som läser själva och som uppmuntrar barnet att läsa. Detsamma gäller skrivande och samtal.

Vårdnadshavarna bjuds därför in som samarbetspartners i undervisningen. Förskolans pedagoger har en professionell kunskap och erfarenhet om barns språkutveckling som kan komma vårdnadshavare till del på föräldramöten. Det deltagande som vårdnadshavarna ska erbjudas i undervisningen specificeras i bilaga A.

Uppföljning och utvärdering av lärandet

För att följa upp, analysera och värdera att undervisning och övriga språkutvecklande insatser leder till progression i barnens lärande, genomförs utvärdering på samtliga ansvarsnivåer.

Förvaltningens utvärdering samt återrapportering till nämnden

Förvaltningsledningen utvärderar i samband med kvalitetsrapport och förbättringsplan undervisningens effekt på barns språkutveckling, se utvärderingstaxonomi bilaga B. Resultatet för hela förvaltningen presenteras för Utbildningsnämnden och används för att definiera förvaltningsgemensamma utvecklingsinsatser.

Rektors uppföljning och återrapportering till förvaltningen

Rektor initierar en kartläggning av barnets *språkdomäner* vid inskolning, se bilaga C. Kartläggningen används för att planera den språkliga progressionsutvecklingen för varje barn.

Rektor tar del av resultatet av förskoleklassernas kartläggning *Hitta språket* efter utskolning. Resultatet används för att utveckla undervisningen på respektive förskola.

Rektor utvärderar i samband med kvalitetsrapport och förbättringsplan undervisningens effekt på barns språkutveckling, se utvärderingstaxonomi bilaga B. Resultatet för respektive förskola presenteras för förvaltningsledningen och används för att definiera förskolespecifika utvecklingsinsatser.

Specialpedagogerna genomför löpande utvärderingar av arbetsformer och lärmiljöer på förskolor. Resultatet redovisas för rektorsgruppen och används för att definiera fortlöpande stödinsatser.

Förskolepersonalens uppföljning och utvärdering samt återrapportering till rektor

Förskolläraren initierar att all personal fortlöpande under året följer upp undervisningens resultat formativt genom att utvärdera lärandet i veckans aktiviteter med avseende på:

- Vilket lärande synliggjordes? Vad är nästa kunskapssteg i undervisningen?
- Vad visade barnen intresse för? Vad kan vävas in i nästa veckas undervisning?

Uppföljningen används för att planera kommande progression i undervisningen.

Förskolläraren leder övrig personal i utvärdering av undervisningens effekt på barns språkutveckling i samband med kvalitetsrapport och förbättringsplan, se utvärderingstaxonomi bilaga B. Resultat presenteras för rektor och används av den kollegiala lärgruppen för att utveckla undervisningen.

Pedagogens formativa utvärdering och dokumentation tillsammans med barnen

Formativ återkoppling är ett kraftfullt verktyg för att stärka lärandet. I undervisningen ställer pedagogen frågor som:

- Vad är det du/ni/vi har tänkt göra?
- Hur har du/ni/vi tänkt göra det?
- Vad är nästa steg?

I barngruppen diskuteras och utvärderas arbetet och dess produkter gemensamt genom frågor som:

- Vad tycker vi är bra med det vi gjort? Vad är vi nöjda med?
- Finns det saker som vi skulle kunna arbeta vidare med?

I den formativa praktiken används synlig dokumentation, som exempelvis portföljer, reflektions- och dokumentationsväggar, processkartor och verktyg för synligt tänkande.

Bilaga A. Undervisning som varje barn ska möta i förskolan

I bilaga A anges det undervisningsinnehåll som varje barn ska möta i förskolan i Ljusdals kommun. För att stärka förståelsen använder samtliga förskolor bildstöd och andra stöd som AKK, TAKK och bildmaterialet *WidgitOnline*. Andra resurser är språklådor och annat som kan lånas från Språkoteket.

Högläsning och samtal – språklig och kommunikativ förståelse

Högläsning kan ske som planerad undervisning, i tematiskt projekt eller spontant. Böcker väljs utifrån barnens språkliga nivå: 5–10 % av orden i boken bör vara nya och 90–95% av orden kända sedan tidigare. Varje barn möter samma bok vid flera tillfällen, då boken bearbetas på olika sätt:

- Bekanta sig med innehållet genom att göra en bildpromenad och reflektera över bilderna och deras innehåll. Eventuellt diskutera en öppen fråga i anslutning till boken.
- Första läsning av boken med frågor om begrepp och innehåll och eventuella dramatiseringar med AKK för att tydliggöra och fördjupa förståelsen.
- Boken läses performativt, det vill säga rakt igenom med olika röster och med dramatik, för att ge barnen en estetisk upplevelse av innehållet.
- Dialogisk högläsning eller eftertänksam dialog med öppna, utforskande frågor.
- Bearbeta läsningen i drama, dans, bild- eller musikskapande eller skrivande.
- Läsningen utvärderas genom att barnen diskuterar vad de tyckt om boken.

Begynnande läs- och skrivutveckling

Varje barn omges av en daglig miljö som uppmuntrar till läsande och skrivande med följande innehåll:

- Förskolans bibliotek: Minst 20 böcker tillgängliga med en blandning av genrer och böcker som är relaterade till barnens tidigare erfarenheter av läsande och tematiska projekt.
- Högläsningshörna i anslutning till biblioteket: Bra sittmöjligheter för daglig högläsning med samtal i mindre grupper. En whiteboard eller liknande, där bilderna kan projiceras.
- Möjlighet att i lugn och ro studera böcker, lyssna på inlästa böcker vid andra tidpunkter.
- I förskolans övriga miljöer faktaböcker samt böcker relaterade till miljö eller pågående projekt.
- Språkverkstad för barn med påbörjad språkutveckling: föremål för ljud (musikinstrument, burkar med innehåll, ringklocka), spel, bilder och figurer för sagoberättande, pennor, papper.
- Språkverkstad för fortsatt språkutveckling: bokstäver med olika användningssätt, analoga och digitala skrivmöjligheter och spel, bokstavsplanscher, alfabet, penna, papper, tryckbokstäver, stämpel, språkspel, sagotärningar, rekvisita till sagor, leklådor (post, skola, bibliotek, tryckeri).
- I övriga miljöer inbjuder möbleringen till att sitta flera för att samarbeta och samtala.
- Miljön innehåller rikligt med skriven text, etiketter och AKK, bildstöd, bilder m.m.
- Utemiljö med temastationer som inspirerar till lek och berättande, utebibliotek.

Varje barn deltar i gemensam textproduktion och bearbetning minst två gånger varje vecka:

Påbörjad språkutveckling:

- Lyssna på sagoberättande och återberätta sagor med rekvisita.
- Tolka bilder/musik tillsammans och skapa egna bilder/egen musik.
- Känna igen logotyper och symboler.
- Skapa egna sagor utifrån lek, bilder och rekvisita.
- Lyssna på och dramatisera berättelser tillsammans.
- Sortera kläder, leksaker, naturföremål, sig själva med mera i olika kategorier.
- Ställa hypoteser om vad som ryms i en kartong, tändsticksask eller plastpåse och pröva.
- Skriva texter till egna teckningar, sammanställa teckningar med text till böcker.

- Göra boken om sig själv – fotografi och enkel text – och ställa ut den.

Fortsatt språkutveckling:

- Skriva texter tillsammans om gemensamma upplevelser, läsa och illustrera texten.
- Skriva meddelanden, inköpslistor och liknande texter med mottagare och intention.
- Skriva dikter, rim, ramsor, läsa och illustrera.
- Samla ord och sortera (ord vi tycker om, ord som betyder samma sak och så vidare).
- Mer avancerad sortering (tre av fyra hör ihop, gissa föremål utifrån egenskap, position).
- Barnet berättar en viktig livshändelse som skrivs och illustreras av pedagogen och ställs ut.
- Skriva ner barnets berättelser, illustrera dem samt göra dem till böcker eller filmer.
- Göra serier och/eller enkla storyline som filmas.

Metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd

Varje barn deltar i undervisning för metaspråklighet och ordförråd minst en gång varje vecka:

Påbörjad språkutveckling:

- Ordförråd, konkreta begrepp, det varje barn ser benämns, barnet benämner, lek.
- Lyssna, urskilja, uppmärksamma och leka med olika ljud, klappa stavelser, ljud i början av namn.
- Rimma i sånglekar, ramsor och sagor.
- Känna igen sitt namn, möta skriftliga beteckningar på material och leksaker.
- Förstå hur boken behandlas, läsriktning, möta kända genrer (pekbok, saga, småbarnsbilderbok).

Fortsatt språkutveckling:

- I dialog bearbeta abstrakta begrepp i tematiska projekt, experiment, högläsningssamtal.
- Lyssna efter ljud i början och slutet på ord, klappa stavelser, dela upp ord i ljud.
- Rimma på givna ord, namn, para samman rimord, själv hitta på rim (dikter och sagor).
- Känna igen, lära sig bokstav-ljudkoppling, lägga ord med bokstäver, ljuda ord av lagda bokstäver.
- Möta versaler, gemener, punkt, sätta samman meningar till text, kända genrer (saga, bilderbok, faktabok).

Flerspråkighet och mångfald

Ovanstående områden utvecklar även flerspråkiga barn. Utöver dem ska varje barn möta:

- Namn, text och bilder på sig själv och sin familj, egna produkter och sin lärandeutveckling.
- Leksaker, utklädningskläder, bilder, traditioner speglar mångfald i kultur, utseende, familjer.
- Sagor, berättelser och sånger på sitt/sina modersmål och andra barns modersmål.
- Högläsningssboken på sitt/sina modersmål (och andras), genom översättning eller Polyglutt.
- Ord och begrepp på sitt (och andras) modersmål, exempelvis i dokumentationen.
- Pedagoger som talar och använder korrekt svenska.

Samverka med och utbilda vårdnadshavarna

Vårdnadshavarna bjuds in att på olika sätt delta i undervisningen genom att:

- Vara högläsare och berätta på andra språk, lära ut sånger, tala och sjunga in ljudfiler.
- bidra med information eller uppgifter i tematiska projekt, genomföra en uppgift hemma med barnet (exempelvis högläsa ett avsnitt med fråga), få del av aktuella högläsning böcker genom att de ställs ut på förskolan, tillsammans med frågor att diskutera hemma.
- Bokpåsar eller ett kapprumsbibliotek med ett medvetet urval av böcker för hemlån.

Bilaga B. Uppföljning och utvärdering på central nivå

	Metaspråklig uppmärksamhet och ordförråd	Förståelse	Kommunikation och språkanvändning
Fortsatt språkutveckling	<p>Känner igen läsriktningen.</p> <p>Kan flera bokstäver.</p> <p>Med viss hjälp delar och sätter samman enkla ord med bokstäver.</p> <p>Känner igen flera helord.</p> <p>Skriver sitt namn och vissa enkla ord.</p> <p>Använder hela meningar med 6–7 ord samt bisatser.</p> <p>Anger synonymer till enklare ord.</p>	<p>För med viss hjälp enklare resonemang om texters innehåll.</p> <p>Bidrar med idéer i gemensamt skrivande.</p> <p>Kommunicerar budskap till och avläser budskap från andra genom text.</p> <p>Berättar och återberättar en berättelse med röd tråd och inledning – handling – avslut.</p> <p>Kommunicerar meddelanden med andra språkliga medel som dans, bild, musik, drama.</p> <p>Kan med stöd följa en enklare instruktion med ord och bild.</p>	<p>Samtalar med andra och kan i dialogen beskriva erfarenheter, händelser, drömmar och förhoppningar.</p> <p>Förklarar sina ståndpunkter.</p> <p>Lyssnar på andras argument och idéer.</p> <p>Använder högläsningens innehåll spontant i egna lekar.</p>
Påbörjad språkutveckling	<p>Rimmar med viss hjälp.</p> <p>Delar upp ord i stavelser (exempelvis genom att klappa).</p> <p>Urskiljer ljud i orden (början och slut).</p> <p>Känner igen ordbilden för sitt namn.</p> <p>Känner med viss hjälp av sammanhanget igen enklare, återkommande skrivna helord.</p> <p>Använder hela meningar med 3–4 ord.</p> <p>Använder vissa prepositioner, bindeord och pronomen.</p> <p>Varierar mellan olika ord.</p>	<p>Tolkar bilder, tecken och symboler och kan lägga bilder i en logisk berättarordning.</p> <p>Tolkar enklare berättelser även utan bilder.</p> <p>Behandlar böcker och skrivverktyg på ett ändamålsenligt sätt.</p> <p>Benämner föremål i sin vardag med rätt begrepp.</p> <p>Visar uppmärksamhet och intresse vid högläsning.</p> <p>Uttrycker sig med andra kommunikativa medel som dans, bild, musik och drama.</p> <p>Kan med stöd avläsa en enklare bildinstruktion.</p>	<p>Samspekar med andra med ord, gester, mimik och kroppsspråk.</p> <p>Deltar i kommunikation om kända företeelser.</p> <p>Uttrycker enklare önskemål och idéer.</p> <p>Visar uppmärksamhet när andra uttrycker sig.</p> <p>Använder låtsasskrivande och låtsasläsande i sina lekar.</p>

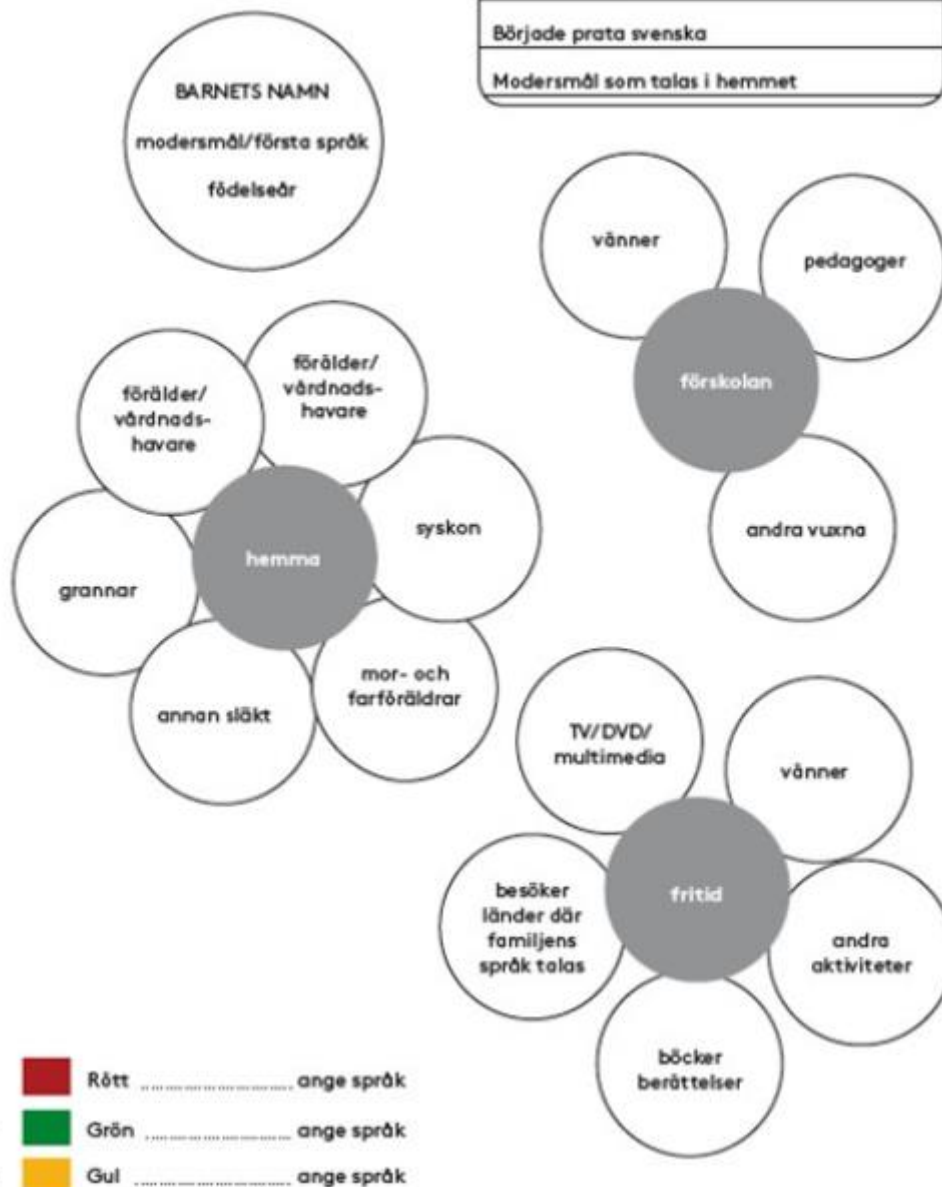
Bilaga C. Kartläggning av språkdomäner

Följande protokoll bildar underlag för kartläggning tillsammans med barnets vårdnadshavare.

Färglägg de olika språken i olika färger i hemmet, förskolan och fritiden. På så sätt skapas en bild av vilket språk som dominerar vid vilket tillfälle. Kartläggningen lägger grund för målsättningar angående fortsatt språk- och kommunikationsundervisningen för barnet.

Datum _____
 Ansvarig _____

Födelseland	Ankomstålder
Pratar helst	
Började prata modersmålet	
Började prata svenska	
Modersmål som talas i hemmet	

Bilaga D. Begreppsförklaringar – språkets byggstenar

Här presenteras begreppen i den ordning som de står i bild 2, s. 5.

Kunskap om språksystemet – organisatorisk kompetens

Organisatorisk kompetens innebär att kunna uttala ljud och kombinera ord till meningsfulla yttranden.

Kunskap om språkanvändande – pragmatisk kompetens

Pragmatisk kompetens innebär att samspela språkligt för att kommunicera det man vill förmedla.

Fonem, fonologi

Fonem är det talade språkets minsta betydelseskiljande ljudenheter. Fonologi är vetenskapen om språkljudens och prosodins interna funktioner.

Prosodi

Prosodi är att identifiera språkets rytm, betoning, ton, accentuering, intonation, frasering.

Ordförråd, begrepp

Ordförrådet är de ord som man känner igen, förstår, behärskar och använder i sin kommunikation. Det kan vara passivt (ord som man förstår men ännu inte använder) eller aktivt (ord som man använder).

Begrepp är ordets innehåll, betydelse, och kan delas in i konkreta, vardagliga och abstrakta, kunskapsbegrepp. De abstrakta begreppen kan användas för att sortera och systematisera i olika nivåer.

Läsa och skriva

Läsande och skrivande sker i flera olika steg av förståelse:

- Pseudo: härmar skrivande, klottrar, eller läsande, låtsasläsning.
- Logografisk: känner igen ordbilden och/eller kan "rita" den, exempelvis sitt namn.
- Alfabetisk – fonologisk: delar upp ord och meningar och ljuda samman ord.
- Ortografisk – morfemisk: ord eller orddelar utan att ljuda, automatiserad avkodning.

Syntax

Syntax behandlar hur ord förbinds till ordgrupper och satser – ordföljd och meningsbyggnad.

Kognitiv utveckling

Kognitiva funktioner är de processer som sker i hjärnan vid lärande och tänkande.

Litteracitet

Litteracitet, läsa och skriva för att agera i en värld som byggs upp av symboler och skriven text.

Analys och tolkning

Analys och tolkning är viktiga inslag om högläsningen ska ge starka språkutvecklande effekter.

Icke-verbal kommunikation

Icke-verbal kommunikation som kroppsspråk, gester, hållning, miner och ansiktsuttryck.

Pragmatik – interaktion

Pragmatik – anpassa sin språkanvändning utifrån situation och den man interagerar (samspekar) med, exempelvis genom turtagning, att bekräfta, tolka och ge respons.

Perception

Perception handlar om varseblivning eller uppmärksamhet, direkt tolkning av intryck.

Referenser

Bachman, L. F. & Palmer, A. S. (1996). *Language testing in practice: Designing and developing useful language tests*. Oxford: Oxford University Press.

Läroplan för förskolan Lpfö 18. Utbildningsdepartementet.

Pysslingen (2022/2023). *Pysslingen förskolors språkstrategi. På väg mot 70 000 ord*. Pysslingen förskolor.

Skollag SFS 2010:800. Sveriges riksdag.